

"אני מייצר את אלוהים והוא מייצר אותי"

כחיק הציבור החילוני, בתקופה שבה אי אפשר לתאר את היהודי החדש בלי לדבר על הודו והפתיחות לדעות ולהשקפות שונות הולכת וגוברת, דב אלבוים לא חושש להציע פרשנות משלו לטקסטים היהודיים - נועזת ורדיקלית ככל שתהיה. לרגל צאת ספרו החדש פגשה אותו מריאנה רוח-מדבר לשיחה על המסע הרוחני שעבר ועל מקומה של היהדות בסצנת הניו אייג' הישראלית

מריאנה רוח-מדבר
צילום: אסנת קרסננסקי

פרסומו בציבור הרחב קנה לו במיוחד בעקבות תוכנית הראיונות המוצלחת "חוצה ישראל" שהגיש במשך חמש שנים. בימים אלה הוא מסיים את תפקידו כעורך הראשי בהוצאת ידיעות אחרונות, על מנת להקדיש את זמנו ומרצו לכתיבה, מחקר ויצירה.

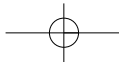
לרגל צאת ספרו החדש פגשתי אותו לשיחה.

בסצנה היהודית החילונית יש הרבה מאוד דתיים לשעבר, דתיים מודרניים פתוחים וחוזרים בתשובה - ארי אילון, אדמיאל קוסמן, אוהד אזרחי, אתה ואחרים. האם לחילונים אין סיכוי לייצר הגות יהודית משל עצמם? האם מדובר במובן מסוים ב"עגלה ריקה"? אתה כותב בספר: "לכל אדם יש הפירוש שלו לתורה ומשימתו של כל אדם למצוא את הפירוש שלו. כאשר אתה מפרש את הטקסט, אתה מפרש את עצמך ועד שלא תעשה זאת... לא תמצא את שורש נשמתך", אבל כדי להשיג גאולה באמצעות פירוש מקורות נדרש הרבה ידע.

"לאו דווקא. התלמידים שלי כולם חילונים מבטן ומלידה. אחרי שהם משתלטים על השפה של הקבלה והחסידות, שאמנם צריך ללמוד שנה-שנתיים-שלוש, הם מביאים קריאות רעננות של חסידות וקבלה, כאלה שאני לעולם לא אוכל לקרוא. דווקא הם, שבאים מתוך הוואקום, מגישים לי את הטקסט ממקום חדש שאני לא יכול לראות, כי המוח שלי כבר כל כך ספוג וטעון. אני חושב שהמפגש הזה בין אנשים שבאים מוואקום ואנשים שבאים מרקע לימודי גרוש יוצר

// אני חושב שהחברה הישראלית הגיעה לנקודת משבר מאוד רצינית ביחס לזהות שלה ולתחושה שהנתק שלה ממקורותיה מאוד חריף וחמור. לוואקום שנוצר יכולים להיכנס כל מיני דברים: ניו אייג' מכל מיני סוגים או חזרה בתשובה במובן האורתודוקסי, ויכול להיכנס גם דיון שבא מהמקורות המיסטיים של היהדות, שבעיני הוא מאוד חשוב, כי אין בו ממד כפייה, ויש בו מענה לאינדיבידואל, וגם סיפור של דרך. אז במובן הזה מה שקורה עכשיו בחברה הישראלית מאוד מפתיע, משמח ומעורר מחשבה. יש תחושה של רצון לחוות תהליכים, ולא דווקא להגיד מה אמת או שקר או מה צריך לעשות בדיוק. כך מסביר דב אלבוים את ההצלחה של ספרו החדש "מסע בחלל הפנוי" (הוצאת עם עובד), אוטוביוגרפיה השזורה בתיאולוגיה פרטית ובפרשנות קבלית לחייו ולחוויותיו הרוחניות.

אלבוים, 37, גדל וחונך במסגרות חרדיות, אך בהתבגרו בחר לחזור בשאלה. פתיחותו וסקרנותו ניכרות בפרשנויות העשירות שגיבש במהלך השנים. מידת היכרותו עם העולם החרדי ועם הטקסטים הדתיים מצד אחד ועם העולם החילוני מצד שני הפכו אותו לדובר שמיטיב לתאר את החוויה היהודית בשפה המתקשרת היטב עם כל סוגי הקהלים. את

משהו חדש, תורה חדשה.

בסצנה הרוחנית היום, כשנתקלים בקבלה או בחסידות, היא מופיעה בצורה מאוד מסוימת, בעיקר פרשנות בסגנון הרב אשלג ולפעמים גם חרדיות ברסלבית, ואילו הקבלה והחסידות שאתה מלמד שונות מאוד.

"אני לא רוצה לפגוע בשום דרך רוחנית אחרת. הרב אשלג היה אדם גדול מאוד, אין שום ספק. אבל הרבה מאוד מתלמידיו ותלמידי תלמידיו, בניסיון לתרגם את הקבלה למושגים חילוניים ומערביים, הלבישו עליה מעטה של מדעיות לכאורה, על ידי הצבת הגדרות חד משמעיות. ברגע שמנסים להפוך את כל הנוסחאות לחד משמעיות, זה מנטרל את כל הכוח הדינמי שיש בספרות הזאת. בעיני זה מאוד לא נאמן למקורות הקבליים. זה לא מקרה שהזוהר נוסח בדימויים ספרותיים, בציורים וסמלים. למה? כדי לא לקבע את זה, כדי לשמר את הדינמיות, כדי שכל אדם שקורא את הזוהר יוכל להעניק לו את הפירוש שלו, את ההבנה שלו. הרבה אנשים מקבעים את הקבלה כי זה נוח, זה נותן לך הגדרות ברורות ומהירות, ואתה חושב שלמדת קבלה. קבלה אי אפשר ללמוד כמו שרוכשים ידע בהנדסת מכונות. קבלה זה משהו שצריך לעבוד איתו, לנהל איתו דיאלוג, והדיאלוג הזה מטבעו כל הזמן ללבוש צורות אחרות. אני לא אומר שהדרך שלי נכונה יותר, אבל אני מצהיר בצורה ברורה שזו הדרך שאני גורס, ויש הרבה גישות אחרות. יש גם קבוצות שהפכו את הקבלה קרדום לחפור בו, לצורך תעשייה של שמות ומים קדושים ואוויר קדוש וחוטם צבעוניים על הידיים וכל מיני שמות על חולצות וכדומה, שזה גועל נפש."

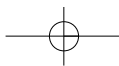
לחשוב חיובי או לזכור את הרוע?

בספר שלך אתה מותח פה ושם ביקורת על תפישות רוחניות מסוימות. למשל, אתה מזכיר את "אלוהי החיוביות", שאתה לא יכול להאמין בו. מה מפריע לך בתפישות האלה?

"אלוהי תפישות של פילוסופיה של בת יענה. אני לא אומר שזה שטויות לומר שאם תחשוב חיובי זה יעשה לך טוב. זה מאוד נכון להיות בשמחה ולראות תמיד את חצי הכוס המלאה. זה נותן כוח, וזה מזמין מה'יקום' דברים טובים. העניין הוא שהרבה פעמים אנשים נתפסים רק לזה, וזה הופך למין מנטרה והם לא רואים שום דבר חוץ מזה. בחסידות מדברים הרבה על תיקון עולם, וזה אומר לראות בעיות ולחשוב איך להתמודד איתן, ולא להגיד 'אני אחשוב רק חיובי'. יש בעיות, יש מצוקות, יש רוע, יש סיטרא אחרא ויש קליפות. צריך לראות אותם כדי להתמודד איתם."

מדוע חשוב לך כל כך להגיד שהרוע הוא ממשי?

"זה תיקון עולם, כי אם אני לא אראה אותו, אני לא אנסה להתמודד איתו ולתקן. אני אסתגר בתוך עצמי ואהיה מבוסס לגמרי, אבל אשכח שיש עוד כל כך הרבה מה לעשות: כל כך הרבה אנשים שאפשר לעזור להם, כל כך הרבה עיוותים שכדאי לחשוב איך להתמודד איתם. יש משהו מאוד אגואיסטי בהרבה מאוד גישות רוחניות של חיוביות, שמתמקדות באני ובתחושה הטובה שלי. זה חשוב, אבל זו רק מדרגה ראשונה לקראת בדיקה איך ליצור יותר טוב בעולם. זו

חגים באופן אישי

איך אפשר לרענן את החגים מתוך המקורות היהודיים כך שהם ישקפו מסע רחני אמיתי ולא יהיו שחזור טכני של מנהגי החגים?

"אני תמיד ממליץ על דרך אישית, שכל אדם יעניק משמעות משלו. עבורי ראש השנה הוא יום של בריאה ושל זיכרון, זיכרון של מעשה בראשית, הזיכרון בשורש שלי: מאיפה אני יכול להצמיח את הבריאה החדשה שלי? אם הזיכרון עובד חזק, אתה מגלה את השורש של העיוותים מהבריאה שבתוך כל אחד, וזו גם אפשר לעשות תשובה. כי מהי תשובה? כמו בסרטים על מנהרת הזמן - נוצרה בעיה בעבר, ומשם החלו להיווצר כל מיני בעיות, ואם אתה זוכר איפה הייתה נקודת ההתפצלות הזאת, אתה יכול לחזור אליה ולנסות להפוך את מה שקרה. כך בראש השנה צריך להיזכר איפה היה הצומת הזה. וביום הכיפורים, אחרי שמעבדים את ההבנה הזו, צריך לחזור לנקודה ההיא ולראות איך אפשר לפרק אותה. וסוכות הוא כבר חג של שחרור, אחרי עבודה תהליכית של תיקון. חג הסוכות הוא חג של אמונה במונבן העמוק - אתה לא מפחד ללכת החוצה, לא צריך את כל העוגנים וההגדרות וההלכות שגיודו מה לעשות. אתה מרשה לעצמך לצאת החוצה ולחיות במשהו רעוע, זמני, שאתה יודע שיהיה לך קל לפרק אותו, ובשנה הבאה תבנה סוכה חדשה, עם סכך חדש. זה כבר מקום שקל יותר להחזיק בו את הדינמיות הזאת, קל יותר לבנות אותו, לא לפחד כל כך מהארעיות ומהדינמיות האלה."

רק התחלה. סטרא אחרא זה מידת הצמצום, שהיא חיובית, כי בלי צמצום אין בריאה ויצירה ואין כלום. אבל אם לא תופסים אותו במקום הזה ומשתמשים בהגבלה ובסגירה לצורך בנייה, ומניחים לו להכפיל ולשעתק את עצמו, אז הוא פשוט משתלט וסוגר על הכל והופך להיות פחד."

ובכל זאת, מקורות קבליים מדגישים לעתים קרובות שמאחר שהעולם שלנו הוא ממילא עולם של צמצום, וממילא כוחות הדין הם מרובים, וממילא יש כל כך הרבה קושי ורוע - מה שצריך להרבות בעולם זה את הצד של השפע, האור והחסד, ושמים דגש על הצד הטוב. ואילו אתה מניח שהחסד והשפע קיימים, ואפילו יותר מדי, ולכן אתה

מרכה לעסוק בצד של הצמצום והדין.

"הרבה אנשים עושים חסד, אז למה לא מצליחים והמלחמה נוטה לכיוון הרוע? לא מספיק להרבות את החסד, זו בריחה מהתמודדות עם הדבר העמוק ביותר. צריך למצוא איך להשתמש בכלים של הגבורה, של הצמצום, לעשות טרנספורמציה לכוחות הרוע, להפוך אותם לטוב. לא רק לתת אקמול ולהרגיע קצת את הכאב, אלא לנסות לראות איך אפשר לעשות התמרה לכאב עצמו בכלים שלו, וזה נראה לי טיפול יותר שורשי בעיה."

ר' נחמן מרצה מהספר

אתה כותב הרבה על ר' נחמן מברסלב. מה יש בו שרבים כל כך אוהבים אותו? מה הסוד שלו?

"ר' נחמן בשבילי הוא לא רק בגדר מורה רוחני, הוא כמעט כמו אבא. הוא היה סופר ענק, תיאולוג ענק, תלמיד חכם עצום, בעל ייסורים ואיש אמת, כותב בלי חוכמות, נועז. שנים למדתי ר' נחמן, והוא בכל פעם מפתיע אותי, אי אפשר לגמור ללמוד אותו."

הוא היה בערך בגילך כשהוא נפטר, נכון?

"נכון, זה מאוד מתסכל. מאוד דאגתי מה ר' נחמן יחשוב על מה שכתבתי, ואז התקשר אלי אדם ברוך, ואמר שר' נחמן התגלה אליו ושאל אותו אם הוא קרא את 'מסע בחלל הפנוי'. ואדם אמר לו: 'כן, אני בדיוק קורא, אני בעמוד 63'. אז ר' נחמן אמר לו: 'גם אני קורא את הספר, בדיוק גם אני בעמוד 63'. אז אדם אומר לו: 'נו, מה אתה אומר?' ורבי נחמן עונה: 'אני מבקש ממך למסור לדב, בזו הלשון: אני קורא את הספר, ויש לי נחת רוח מעצם הספר ומהספר עצמו'. וזה מאוד שימח אותי. אני מתייחס לדברים האלה מאוד ברצינות, במיוחד כשזה בא מאדם ברוך, שהוא גם תלמיד חכם מאוד גדול וגם אדם גדול שאני מאוד מעריך אותו וקשור אליו. קיבלתי אישור, וזה הרגיע אותי לכמה שעות."

לא להרבה זמן...

"הבעיה היא שאני מרגיש כל כך חשוף, כי כל מי שקורא את הספר הזה מכיר אותי מאוד מאוד לעומק, וזו תחושה של ללכת בלי עור, אז כל דבר כואב לי."

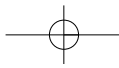
למה בעצם כתבת ספר חושפני כל כך?

"הרגשתי שאין לי ברירה. אני רוצה לומר משהו על העולם היהודי, וזה לא לעניין לכתוב את זה באופן מופשט בלי להכניס לשם את החיים שלי. נמאס לי מכל מיני פילוסופים ומורים רוחניים שכותבים על הדרך הזו והאחרת, אבל לא נראה שזה באמת עבר איזושהי בדיקה בתוך החיים שלהם, וגם אם זה עבר, הם לא משתפים אותי בזה. הרגשתי שאם אני רוצה להיות ישר והגון כלפי הקוראים, אני חייב לשים את עצמי שם."

הטריק של אלוהים

פעמים רבות אתה כותב על אלוהים ועל נפש האדם ביחד, מביא טקסט על אלוהים ומסביר אותו דרך נפש האדם. האם לדעתך יש משהו בעל ערך ללמוד על אלוהים שהוא מעבר לניסיון להבין דרכו את עצמו?

"לא ממש! כל מה שיש על אלוהים זה רפלקסיות שונות של בני אדם שונים על אלוהים. יש כאן טריק: ברגע שאני אומר שאלוהים הוא כך וכך, אז אלוהים הוא כך וכך. לא רק כנפשי, באמת הוא כך וכך! ברגע שאני מדמיין את אלוהים,

דב אלבוים ומריאנה רוח-מדבר

אז הוא כך באמת באותו רגע גם מחוצה לי." זו אחריות גדולה מאוד. למה שלא נבחר שהוא יהיה אלוהים טוב ומיטיב וזהו?

"כי לא תמיד אני טוב ומיטיב, ואם אנחנו לא עושים את העבודה, הוא לא יכול לעשות אותה. אנחנו צריכים לעשות את התיקון שלנו בעצמנו ולמצוא את הדרך, כי רק כך אלוהים בא לידי ביטוי. אלוהים לא יכול לעשות את זה, רק אנחנו. וזה התפקיד של האדם עלי אדמות לפי דעתי: לעדור את האדמה שאלוהים לא יכול לעדור בעצמו."

אתה מתאר את אלוהים בצורה שלא תואמת את הסטריאוטיפ, אתה כותב דברים נועזים מאוד, ואתה כותב אותם מתוך הטקסטים היהודיים: אתה אומר שאלוהים משתנה, שהוא לא יודע מה הוא יהיה בעתיד, שאין לו מודעות עצמית בלתי תלויה, שהוא לא יכול להתקיים בלעדיו, שהוא תלוי בנו. זה באמת מה שהטקסטים היהודיים אומרים?

"חלק מהם בוודאי, וחלק מהם בוודאי שלא. כי מהי המסורת היהודית? היא הרבה מאוד השקפות. כל מי שענינו בראשו, ומכיר אפילו מעט את המסורת היהודית, יודע שאין 'יהדות', יש יהודיות, הרבה מאוד יהודיות. והספר שלי הוא ניסיון לנסח לעצמי את היהדות שלי. אני לא אומר שזו ה-יהדות."

אתה בעצם אומר שבחיפוש הרוחני שלך כיהודי אתה מחפש את הטקסטים שנוחים לך ומניח בצד את הטקסטים שלא מתאימים לך. יש כאלה שאומרים שחיפוש כזה הוא לא רציני, כי אם אתה רוצה לפנות ליהדות, אתה צריך לקבל את הכל ולא רק מה שנוח ומתאים.

"בעיני זה שטויות להגיד דברים כאלה, כי יש הרבה יהודיות. המסורת היהודית, בגאונותה, משמרת את ריבויי השקפות וריבויי הדעות. לא במקרה ביהדות אין עיקרי אמונה כמו בנצרות. העושר שלנו הוא בריבוי שלנו. אני לא תמיד לוקה מה שנוח לי. לפעמים לא בא לי להתפלל בבוקר, אבל אני מכריח את עצמי לעשות את זה, כי אני יודע שזה חשוב לי." מה אתה עושה בתפילות הבוקר

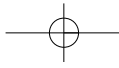
"אני לא אומר שזה שטויות לומר שאם תחשוב חיובי זה יעשה לך טוב. זה מאוד נכון להיות בשמחה ולראות תמיד את חצי הכוס המלאה. העניין הוא שהרבה פעמים אנשים נתפסים רק לזה, וזה הופך למין מנטרה והם לא רואים שום דבר חוץ מזה. בחסידות מדברים הרבה על תיקון עולם, וזה אומר לראות בעיות ולחשוב איך להתמודד איתן"

"מאוד דאגתי מה ר' נחמן יחשוב על מה שכתבתי, ואז התקשר אלי אדם ברוך, ואמר שר' נחמן התגלה אליו ושאל אותו אם הוא קרא את 'מסע בחלל הפנוי'. ואדם אמר לו: 'כן, אני בדיוק קורא, אני בעמוד 63'. אז ר' נחמן אמר לו: 'גם אני קורא את הספר, בדיוק גם אני בעמוד 63'"

"הרבה פעמים אני לא מתפלל כי אין לי זמן, ואז אני משלים את זה במשך היום. אבל בעיני תפילה שלא מנוסחת מחדש הופכת להיות מעין זלזול בקשר בין אדם לאלוהיו"

"כל הזמן חייבת להיות ספירלה כזו רפלקטיבית, שמוזנת משני הכיוונים, ואני חושב שזה סוד הסודות של המיסטיקה היהודית. אם מחפשים את הלב של המיסטיקה היהודית - זו הרפלקטיביות שגורמת להגמשה תמידית של צלם אלוהים וצלם אדם"

שמתקבע, של משהו שהוא לא דינמי ושקשה לו להתפתח. כי ברגע שמורידים משהו לדרגת החומר, יש לו נטייה להישאר שם ולא לזוז. התורות המיסטיות שאני עוסק בהן כל הזמן מדברות על הצורך בשימור הדינמיות, בשימור האלסטיות של האמונה, של התפישה, של ההשקפה. אני חושב שפה נעוץ כל ההבדל, והוא הבדל אדיר: אֵל תקבע את זה בחומר, כי ברגע שתקבע את מערכת האמונות וההשקפות שלך בתוך החומר, אתה כבר לא יכול להשתנות, קשה לך מאוד להגמיש את השקפותיך.

כלומר, אם אפשר היה בכל פעם מחדש לייצר "עבודת אלילים" בחומר, אבל היא לא היתה מקובעת אלא בכל פעם התגלמות מחדשת של תפישות מופשטות, זה היה נכון בעיניך?

"אני חושב שזה לא היה עבודה זרה. זו הסיבה שהמקרא מדגיש כל הזמן 'אלוהי מסכה'. מה זה 'מסכה'? מה ההבדל הגדול בין 'פנים פנים' ל'מסכה'? ההבדל היחיד שיש בין פנים לבין מסכה זה שהמסכה תישאר עם אותה הבעה." אז כל עוד אתה יודע שזה פורים, זה בסדר לחבוש מסכה...

"נכון, כל עוד אתה יודע שזה דינמי, ואתה יכול להוריד את זה ואתה יכול לייצר ולעטות מסכה אחרת בכל פעם..."

אתה מתכוון לרפלקסיה?

"כל הזמן רפלקסיה! כל הזמן חייבת להיות ספירלה כזו רפלקטיבית, שמוזנת משני הכיוונים, ואני חושב שזה סוד הסודות של המיסטיקה היהודית. אם מחפשים את הלב של המיסטיקה היהודית - זו הרפלקטיביות שגורמת להגמשה תמידית של צלם אלוהים וצלם אדם. אני מייצר את אלללללל, והוא מייצר אותי, ואנחנו כל הזמן משתנים כתוצאה מהשיקוף ההדדי הזה שיש בינינו, וזה לא נגמר אף פעם. זה תהליך דינמי, אלסטי, יצירתי."

ד"ר מריאנה רוח-מדבר היא חוקרת ומרצה בתחום הרוחניות העכשווית - יהדות, העידן החדש ותרבות אלטרנטיבית. לתגובות: ruahmidbar@biu.013.net.il

הפרטיות הייחודיות שלך?

"זה משתנה. הקושי הגדול הוא שלא בכל בוקר בא לי להתחיל לנסח לעצמי את התורות ואת הרצונות שלי מחדש, בייחוד אם צריך לקום ולצאת במהירות. הרבה פעמים אני לא מתפלל כי אין לי זמן, ואז אני משלים את זה במשך היום. אבל בעיני תפילה שלא מנוסחת מחדש הופכת להיות מעין זלוזל בקשר בין אדם לאלוהיו."

מה יישאר מהיהדות אם כל אחד יעשה עליה "וריאציות" שמשתנות כל הזמן?

"אני מקבל כל מה שנעשה ונכתב במסורת היהודית כרלוונטי עבורי היום. כואו נקבל את הכל. זה שלנו, זה הבית שלנו, אבל לא בכל אני רוצה להשתמש ברגע זה. אולי בעוד עשרים שנה אני אקח את זה, עכשיו לא. אני מאמין ביהדות מודולרית, כלומר יהדות שניתנת להרכבה כל הזמן מתוך המלאית הזו, מתוך שאני לא שולל ולא מנדה שום דבר החוצה ממנה."

העומק בעבודת האלילים

היית לאחרונה בהודו. מה אתה חושב על הפולחן הרתי שם?

"היתה לי התמודדות קשה וסערת נפש גדולה בעקבות מה שחוויתי בפולחנים ההינדואיסטיים, שעוררו בי מחשבות קשות על מה זה 'עבודה זרה'. בניגוד ללעג של המסורת היהודית לעבודת אלילים, הגעתי למסקנה שיש בה עומק משמעותי מאוד, ושאם אני רוצה להגיע להבנה עמוקה יותר של היהדות, אני צריך להשקיע גם מאמצים להבין מהם פולחנים אליילים. כשאת מסירה את המעטה הפולחני של עבודת האלילים, את הריבוי של הפסלים והצלמיות, את יכולה לראות שיש בזה הרבה מאוד נקודות השקה לתורת הקבלה."

בעיניך יש בכלל משהו שהוא רע ואסור בפולחנים אחרים?

"יש, כן. ברגע שאת עושה פסל ותמונה, כלומר עושה טרנספורמציה של רעיונות לתוך עולם חומרי וקונקרטי ומוחשי, נוצרת סכנה גדולה של אלוהי מסכה, של משהו

